

2. Геєць В.М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко, Б.С. Кваснюк. – К. : Фенікс, 2007. – 564 с.
3. Кононенко М.П. Обґрунтування оптимізації нормативних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції / М.П. Кононенко // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 32.
4. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М.М. Дейсан [та ін.]. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
5. Лукінов І.І. Вибрані праці: у 2-х кн. / І.І. Лукінов – Кн.2. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 794 с.
6. Мазнев Г.Є. Методичний підхід щодо обґрунтування територіального розміщення ремонтно-обслуговуючих підприємств / Г.Є. Мазнев // Економіка АПК. – 2019. – №11.– С. 102–108.
7. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол: В.М. Зубець [та ін.]. – К. : Урожай, 2004. – 560 с.
8. Підлісецький Г.М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г.М. Підлісецький // Економіка України. – 2008.– №11.– С. 81–87.
9. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В. І. Власов та ін. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
10. Храмова І.Г. Вертикальна інтеграція в продовольственому секторі Росії (деяльність агрохолдингов) / І.Г. Храмова. – Москва, 2003. – 52 с.

УДК 338.432:631.95

Власенко І.Г.,
д. мед. н, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

АГРАРНА СФЕРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Декларування конституційних прав громадян на право власності на землю, визнання землі товаром і водночас обмеження прав громадян стосовно розпорядження земельними ділянками сільськогосподарського призначення нині не створило реального господаря землі, а лише зумовило хаос у сільськогосподарському виробництві в частині використання земельних ділянок. Україна має потужний природно-ресурсний потенціал. Лише земельний фонд становить 5,7 території Європи, з яких 42,8 млн. га (майже 71 %) займають землі сільськогосподарського призначення. У результаті реформування 51,4 % цих земель передано у приватну власність 7 млн. селян, з яких на сучасному етапі майже 6,6 млн. оформили державні акти на право власності на земельні ділянки. Більшість селян (4,6 млн. чол.) передали землю в оренду сільськогосподарським підприємствам, інші, в основному, вирощують сільськогосподарську продукцію на присадибних ділянках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Станом на 01.01. 2011 року в Україні на базі колишніх 11 930 сільськогосподарських підприємств створено 34 715 нових агроформувань ринкового типу з них: товариства з обмеженою відповідальністю – 7934; приватні підприємства – 5831; сільськогосподарські виробничі кооперативи – 1022; акціонерні товариства – 723; фермерські господарства – 11946 та інші форми господарювання. Розвиток земельних відносин і формування продовольчого ринку на теренах України присвячені праці українських учених І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, І.І. Баранчика, М.Й. Хорунжого, О.В. Шевчука, В. Бурденюка, Л. Шафранської та інших [2; 5].

Проте, відкритим залишається питання забезпечення населення продуктами харчування. Зосередження виробництва у господарствах населення й недостатня кількість агропідприємств, які б постачали продукцію через маркетингові канали, в цілому, негативно впливають на формування необхідних обсягів товарної продукції на загальнодержавному і регіональному рівнях. Процес розвитку економічних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та організаційно-правовими формами ринкової інфраструктури стримується через: низький рівень закупівлі сільськогосподарської продукції за прямими угодами, заготівельними й переробними підприємствами, комерційними структурами через біржову торгівлю, торгові доми тощо; відсутність інтервенційних закупівель аграрної продукції (рослинництва і тваринництва) державними структурами. Вищезазначені питання потребують подальших ґрунтовних досліджень та наукових напрацювань.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення можливості землекористування агросферою України у напрямку забезпечення власного продовольчого ринку, а також проведення оцінки стану

продовольчої безпеки з використанням «Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» щодо відповідності умовам продовольчої безпеки, які визначено Міністерством економіки в наказі № 60 від 02.03.2007 року

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками намітилася стійка тенденція до зростання частки сільськогосподарських підприємств у виробництві сільськогосподарської продукції. Певний внесок до стійкості такої тенденції додає зростання у 2008-2011 роках кількості агрохолдингових формувань. Як правило, це вертикально-інтегровані підприємства (виробництво, переробка й торгівля), які через дочірні сільськогосподарські підприємства орендують по 30 тис. га і більше сільськогосподарських угідь. Нині існує близько 100 таких агроформувань. Із 2011 року простежується додаткове поживлення інтересу великого бізнесу до аграрної сфери економіки, що мотивоване збереженням спеціальних режимів оподаткування, завершенням процесів земельної реформи та започаткуванням ряду Урядових програм: «Зерно України», «Відродження скотарства» та інших. Результати досліджень показали, що незважаючи на започаткування Урядових програм розвитку аграрного сектору, погіршуються показники продовольчої безпеки України. Баланс споживання основних продуктів харчування (табл. 1) свідчить, що у 2010 році в Україні по більшості основних видів продовольства фактичне споживання знаходилося нижче раціональних норм.

Таблиця 1

**Показник достатності споживання продуктів харчування
 на особу на рік, кг**

Продукти	Раціональна норма	Фактичне споживання у 2010 р.	Показник достатності споживання
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	101,0	111,3	1,11
М'ясо і м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо)	80,0	52,0	0,65
Молоко і молокопродукти (у перерахунку на молоко)	380,0	206,4	0,54
Риба і рибопродукти	20,0	14,5	0,72
Яйця, шт.	290	290	1
Овочі та баштанні	161,0	143,5	0,88
Плоди, ягоди та виноград	90,0	48,0	0,53
Картопля	124,0	128,9	1,04
Цукор	38,0	37,1	0,98
Олія рослинна всіх видів	13,0	14,8	1,13

Джерело: Держкомстат України. – К., 2011. – 384 с. (Обробка автора)

Найбільше відставання фактичного споживання від раціонального спостерігалось по плодах, ягодах і винограду – на 49%, молоку і молокопродуктах – на 44, м'ясу і м'ясопродуктах – на 38, риби та рибопродуктах – на 24%.

За даними Державної служби статистики України (колишнього Держкомстату України), у структурі виробництва валової продукції сільського господарства за 2010 рік частка сільськогосподарських підприємств становила лише 45%. Значна частка (55%) виробництва сільськогосподарської продукції господарствами населення (на присадибних і дачних ділянках із приєднанням польових наділів після земельного реформування) пояснюється інституціональною схильністю населення України до власного виробництва продуктів харчування (таблиця 2).

Отже, введення в економічний оборот земельних ресурсів, зміна структури виробників на користь великих підприємств, державна пріоритетність аграрного напряму розвитку, пільгове оподаткування дасть змогу уряду прогнозувати нарощення до 2015 року виробництва зерна до 80 млн. т, олійних культур – 15 млн. т, м'яса – 5,7 млн. т у живій масі та 18 млн. т молока. Основний приріст продукції очікується саме у великих сільськогосподарських підприємствах. Разом із тим, частка господарств населення у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції залишатиметься значною і до 2015 року. Особливо у виробництві картоплі, овочів, фруктів, молока та м'яса великої рогатої худоби. За таких умов формувати й проводити сприятливу аграрну політику можливо лише із використанням державної системи моніторингу виробництва продуктів харчування. Незважаючи на те, що значна частка (55%) виробництва сільськогосподарської продукції складають господарства населення, але низьким залишається рівень матеріально-технічного й фінансового забезпечення вітчизняних аграріїв.

Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про нестабільну ситуацію в кредитуванні сільського господарства. Так, суттєво скоротилось кредитування сільськогосподарських підприємств в кризовому 2009 році. Наступний же 2010 рік характеризувався зростанням загального обсягу кредитів, наданих сільському господарству. Їх сума становила 26 900 млн грн, або біля 6% від

загального обсягу наданих кредитів в економіку країни. Зріс загальний обсяг кредитування на 1,4 млрд. грн. в 2011 році порівнюючи з 2010 роком і на 5,7 млрд. грн. у порівнянні з 2009 роком. Однак щодо 2008 року відзначається все ще значний спад у кредитуванні. На початок 2012 року, за даними Національного банку України, загальний обсяг наданих кредитів в сільське господарство становив 34 953,99млн.грн. [7].

Таблиця 2

Обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями виробників

Продукція	2010 р.		2015 р.	
	Валове виробництво – всього, млн. т*	у т.ч. господарства населення, %	Валове виробництво – всього, млн. т**	у т.ч. господарства населення, %***
Зернові	39,2	24,2	80,0	10,3
Олійні	10,0	13,3	15,0	7,5
Картопля	18,7	97,4	20,0	86,4
Цукрові буряки	13,7	7,9	25,0	6,0
Овочі	8,1	88,1	8,5	81,0
Плоди і ягоди	2,2	87,0	3,5	73,0
Молоко	11,2	80,3	18,0	42,5
М'ясо ВРХ	0,4	75,8	1,6	41,4
М'ясо свинини	0,6	55,6	2,2	31,3
М'ясо птиці	1,0	19,5	1,8	14,7
Яйця, млрд. шт.	17,0	39,9	17,5	15,0

Джерело:

*Дані Держслужби статистики України

** З матеріалів програми дій Уряду України

*** Прогноз профільних відділів Президії НААН

Через низький рівень оплати праці гострою проблемою для агросектору є нестача кваліфікованих кадрів. Головним провісником відродження села має бути саме молодь. Але вона поки що не поспішає туди повертатися, віддаючи перевагу роботі у великих мегаполісах, райцентрах, а іноді навіть і за кордоном. До того ж, і та молодь, яка вступає до сільськогосподарських начальних закладів, у переважній більшості не повертається до рідного села. Питання наявності молодих спеціалістів на селі стає дедалі актуальнішим, тому, що це є одним із головних напрямів забезпечення національної безпеки країни.

Висновки з даного дослідження. Незважаючи на наявність Закону України «Про продовольчу безпеку України», майже повністю зруйнована або відсутня система знань широких верств населення, дітей та молоді про проблеми продовольчого забезпечення. Неприпустимо низьким є рівень знань населення з питань раціонального харчування, його обізнаності щодо ризиків, які пов'язані з нераціональним харчуванням.

Необхідним є здійснення цілеспрямованої державної політики щодо забезпечення державної політики щодо забезпечення продовольчої безпеки України, пріоритетами якої буде створення ринку земель сільськогосподарського призначення (з урахуванням принципу, що земля – не лише товар, а й виробничий комплекс з унікальними властивостями).

Високий рівень бідності населення і встановлений низький прожитковий мінімум не забезпечують можливості раціонального харчування, що призводить до підвищеного споживання більшістю населення жирів, вуглеводів та недостатнього споживання білків, овочів і фруктів.

Література

- 1.Лукінов І.І Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України / І.І Лукінов, П.Т Саблук. // Економіка України. – 2001. – № 9. – С. 62-81.
- 2.Баранчик І.І. Стабільне вітчизняне виробництво – надійний фактор продовольчої безпеки України / І.І. Баранчик // Економіка АПК. – 2001. – № 1. – С. 10-14.
- 3.Шевчук О.В. Сучасні тенденції розвитку ринку продовольчих товарів в Україні / О.В. Шевчук // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 9-16.
- 4.Бурденюк В. Земельні реформи на теренах України. Чого вчать здобутки та прорахунки? / В.Бурденюк // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 1. – С. 16.

5. Шафранська Л. Консолідація земельних ресурсів та земельні банки. Чим обґрунтовується доцільність їх функціонування? / Л.Шафранська // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 11. – С. 19.
6. Шафранська Л. Про найактуальніші аспекти досвіду німців в управлінні земельними ресурсами / Л.Шафранська // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 12. – С. 19.
7. Іванець І. В. Сучасний стан та оцінка кредитування сільського господарства України. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" 2012 [Електронний ресурс] / І. В. Іванець. – Режим доступу: www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1667
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 366.4:658.87

Лачкова В.М.,
ст. викладач
Харківський державний університет
харчування та торгівлі

ОЦІНКА ВПЛИВУ РИЗИКОУТВОРЮЮЧИХ ЧИННИКІВ НА КОМЕРЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Постановка проблеми. Питання ефективного розвитку вітчизняних підприємств роздрібно торгівлі напряму залежить від їх здатності адаптуватися до умов невизначеності здійснення комерційної діяльності та можливості мінімізувати спричинені нею ризики. Така здатність значною мірою зумовлюється обізнаністю керівників і менеджерів підприємств галузі з підходами та методами управління комерційними ризиками, а також наявними уміннями та навичками їх застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні положення управління ризиками знайшли висвітлення у працях вітчизняних і російських науковців В.А. Абчука [1], В.А. Боровкової [2], В.В. Вітлінського [3], М.П. Висоцької [4], І.Ю. Івченко [5], Т.С. Клебанової [6], О.В. Раєвнєвої [7], Г.С. Токаренко [8], Л.Н. Тепмана [9] та інших. Фахівцями досліджено питання економічної сутності ризику, чинників його виникнення, обґрунтовано основи класифікації ризиків, їх оцінки, визначено підходи щодо мінімізації.

Проте, аналіз існуючих науково-методичних розробок довів, що вони не дозволяють сформувати системне бачення змісту комерційних ризиків та їх типології у роздрібній торгівлі через ігнорування специфіки комерційної діяльності у галузі. Отже, чинники ризикових ситуацій комерційної діяльності підприємств роздрібно торгівлі обґрунтовано недостатньо, їх вплив на фінансові результати підприємств галузі не визначено повною мірою.

Необхідність удосконалення теоретико-методичних і прикладних аспектів управління комерційними ризиками підприємств роздрібно торгівлі зумовлюють актуальність та цільову спрямованість дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення впливу ризикоутворюючих чинників на комерційну діяльність підприємств роздрібно торгівлі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комерційна діяльність визначає сутність і зміст економічної діяльності підприємств роздрібно торгівлі, дозволяє упорядкувати їх відносини з різними учасниками споживчого ринку та об'єднати їх інтереси у загальну мету створення цінності для покупців, постачальників, виробників, держави тощо. Зважаючи на те, що основним результатом комерційної діяльності торговельних підприємств є прибуток, найбільш загальну характеристику ступеня поширення ризикових ситуацій в торгівлі можна отримати за допомогою дослідження фінансових результатів і кількості збиткових підприємств торгівлі в Україні.

Як показало дослідження (рис.1), від 30% до 40% підприємств усіх видів економічної діяльності в Україні протягом 2006-2011 рр. були збитковими. У роздрібній торгівлі їх частка у загальній кількості становила від 26% до 33%, тобто склала майже третину всіх підприємств за аналогічний період. Незважаючи на загальну тенденцію щодо зменшення кількості збиткових підприємств у цілому за всіма сферами економічної діяльності у 2011 р., у роздрібній торгівлі їх частка незначно (на 0,1%), але продовжувала зростати.

Безумовно, наявність збитків за результатами господарської діяльності певною мірою